



ZMNE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓINTÉZET ELEMZÉSEK

1241 Budapest Pf: 181 Tel: 432-90-92 Fax: 432-90-58

www.svki.zmne.hu

A líbiai misszióval kapcsolatos nagyhatalmi álláspontok és a CSDP

A jelen tanulmány az európai nagyhatalmak líbiai misszióval kapcsolatos álláspontját, valamint ezen álláspontoknak az EU közös biztonság és védelempolitikájára (CSDP) gyakorolt lehetséges hatásait foglalja össze.

Miközben az Európai Unió a 2003-as biztonsági stratégiájában globális ambíciókat fogalmazott meg, a lisszaboni szerződéssel pedig a védelmi együttműködés elmélyítésének irányába mozdult el, a líbiai válságra, amit akár a CSDP próbakövének is tekinthetünk, nem volt képes adekvát választ adni. Pedig nehezen vitatható, hogy ha van szervezet, amelynek elemi érdeke, hogy a határain ne legyen polgárháborús állapot, akkor az az Európai Unió. Gazdasági érdekeltségei révén, a migrációs problémák miatt, s nem utolsósorban egy érték alapú külpolitika jegyében Brüsszel és a tagállamok szempontjából elfogadhatatlan volt Moammer Kaddáfí brutális fellépése saját lakosságával szemben. Az Európai Unió katonailag mégis tétlen maradt, csak abban született egyetértés, hogy az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (*Office for the Coordination of Humanitarian Affairs – OCHA*) felkérése esetén támogató műveletet hajt végre. A felkérést szakértők nem tartják valószínűnek, és az a mai napig nem is történt meg.

Az Európai Unió eredendő korlátai

Az Európai Biztonság- és Védelempolitika (ESDP) intézmény- és eszközrendszerének kialakítását és továbbfejlesztését a francia-brit együttműködés vitte előre az 1998-as Saint Malo-i nyilatkozat óta. E két ország stratégiai kultúrája – a proaktív, globális biztonságpolitika, a kényszerítő diplomácia alkalmazása, a katonai beavatkozás lehetőségének és képességének fenntartása – alapvetően tér el az Európai Unió legtöbb országának stratégiai célkitűzéseitől. Ez utóbbiak ugyanis vagy a lehetőségek (politikai okok és szándékok), vagy a képességek (elmaradott, területvédelemre alkalmas hagyományos haderők) korlátai miatt más, elsősorban a nem katonai eszközöket előtérbe állító célokat tűznek maguk elé. Európa két vezető katonai hatalmának, az Egyesült Királyságnak és Franciaországnak az ESDP-vel kapcsolatos filozófiáját, olykor dinamikus, olykor vontatott együttműködését gyakorlatilag keretbe foglalja a 2010. november 2-i brit-francia együttműködési megállapodás egyes katonai képességek megosztásáról és közös fejlesztéséről.¹ Az európai biztonság- és védelempolitika fejlődési folyamata azonban korábban és általánosságban a többi EU-tagállam elégséges támogatásával vagy jóindulatú semlegességével (passzivitásával) ment végbe, akik kételyeiknek időnként ugyan hangot adtak, de a közös európai szerepvállalás égisze alatt utat engedtek az ESDP-nek. Ez utóbbi azonban még napjainkban is messze van a „*korai és gyors reagálásra képes, és szükség esetén kellő katonai erővel is fellépni képes*” európai biztonság- és védelempolitikától.

Az európai kontinens harmadik vezető katonai hatalma, gazdasági vezetője és motorja, Németország, ugyanakkor hagyományosan az intézményesített multilateralizmust, a nemzetközi jog uralmát, az ENSZ BT központi szerepét és a nem katonai megelőző intézkedéseket állítja külpolitikája középpontjába. A líbiai válság ugyan újból felhívta a figyelmet erre a kezdetektől meglévő kettősségre, de európai dimenzióban újdonságot nem hozott – az elvárásokkal szemben talán éppen ez az EU külpolitikájának válságát pedzegető vita egyik kulcsa.

Elvárások ugyanis az unió 2003-ban kezdődött katonai és civil válságkezelési tevékenységének eredményei láttán természetesen megfogalmazódtak. A négy befejezett² és három

¹ A francia-brit védelmi megállapodásról. ZMNE SVKI Elemzések, 2010. november 9.

² Concordia (2003), Artemis (2003), EUFOR RD Congo (2006), EUFOR Chad (2008-2009).

ZMNE SVKI ELEMZÉSEK

folyamatban lévő³ katonai válságkezelő művelet elvben megfelelő alap lehetne arra, hogy nyolc évvel az első művelet után egy önálló EU-művelet ne jelentsen megoldhatatlan feladatot az unió számára – azonban néhány ellentmondás e tekintetben is fennállt. Az eltérő nemzeti érdekek mentén megnyilvánuló erősen változó politikai elkötelezettség és az európai haderők egyéb műveletekben (elsősorban az ISAF-ben) való lekötöttségén túl az eddigi EU katonai válságkezelési műveletek nem voltak hasonlíthatóak a líbiai események intenzitásához vagy a potenciális hadműveleti terület kiterjedéséhez:

- A *Concordia* (2003) mandátuma Macedóniában az ohridi egyezmény végrehajtásához szükséges stabil biztonsági környezet megteremtésére és fenntartására szült (masszív és látható katonai jelenlét, ellenőrzés, járőrözés, bizalomépítés), a NATO Allied Harmony művelete nyomán.
- Az *Artemis* (2003) mandátuma a Kongói Demokratikus Köztársaságban Bunia városának közvetlen körzetében a MONUC támogató erejeként a kialakult hatalmi vákuum betöltésére, egy stabilizációs műveletre, azaz a biztonsági és humanitárius helyzet javítására szült (a belső menekültek és szükség esetén a polgári lakosság, az ENSZ erők és humanitárius szervezetek védelmére, valamint a békefolyamat általános nyomtatékosítására), az erők francia nemzeti vezetésével.
- Az *Althea* (2004-) mandátuma a bosznia-hercegovinai stabilizációs NATO-művelet közvetlen folytatásaként a stabil biztonsági környezet fenntartására (masszív és látható katonai jelenlét, ellenőrzés, járőrözés, bizalomépítés), valamint az EU integrációs céllal alkalmazott politikai, gazdasági eszközeinek támogatására szült(t).
- Az *EUFOR RD Congo* (2006) mandátuma a Kongói Demokratikus Köztársaságban a választások időszakában ismét a MONUC támogatására szült (a biztonsági helyzet stabilizálására, a polgári lakosság fizikai erőszak elleni védelmére, a MONUC személyzetének és létesítményei, valamint a kinshasai repülőtér védelmére és szükség esetén evakuációs műveletekre).
- Az *EUFOR CHAD/CAR* (2008-2009) mandátuma Szudán, Csád és a Közép-afrikai Köztársaság határtérségében az ENSZ civil MINURCAT missziójának támogatásáról szült (a biztonsági helyzet javítása, a polgári lakosság, kiemelten a menekültek védelme, a humanitárius segélyek eljuttatásának lehetővé tétele és a humanitárius személyzet védelme, az ENSZ személyi állományának és létesítményeinek védelme).

Az eddig végrehajtott katonai válságkezelő műveletekben tehát az Európai Unió által telepített haderő eredményesen, de korlátozott feladatkörrel került alkalmazásra:

- nem települt még önállóan, minden nemzetközi (ENSZ vagy NATO) előzmény nélkül;
- sok esetben földrajzilag igen korlátozott tevékenységi területtel bírt;
- alacsony intenzitású konfliktusok lezárására, irreguláris katonai erők, lázadók, fegyveres bandák ellen került bevetésre;
- sok esetben a NATO képességeire támaszkodott a Berlin Plusz megállapodás értelmében.

Ezeket a korlátokat – a képességek elmúlt évekbeli fejlődésének figyelembe vétele mellett is – érdemes szem előtt tartani katonai válságkezelő, illetve humanitárius műveletek politikai tervezésekor.

A 2011 márciusára kialakult líbiai polgárháborús környezetben az ENSZ BT határozatainak megállapításai alapján a polgári lakosság védelmében leginkább az EUFOR CHAD-hoz hasonló mandátummal lehetett volna EU-missziót telepíteni, azonban fontos szem előtt tartanunk, hogy Csádban nyolc hónapra volt szükség, hogy a 4000 fős létszámra tervezett művelet elérje teljes műveleti kapacitását, melynek nehezen összeálló személyi állományát végül ismét a franciák töltötték fel „önként.” A művelet akkor részsikereket ért el a korlátozott katonai célok és az alacsony intenzitású harccselekmények ellenére is, de távozáskor az ENSZ-re is feszült biztonsági környezetet volt kénytelen hátrahagyni. Mindezt figyelembe véve ért-

³ EUFOR Althea (2004-), EUNAVFOR Atalanta (2008-) és EUTM Somalia (2010-). Az EUNAVFOR kalózkodás ellenes, az EUTM kiképző misszióként kevés tanulsággal szolgál a líbiai műveletek szempontjából.

hetővé válik, hogy az európai államok miért olyan visszafogottak bármilyen szárazföldi művelet kezdeményezésével kapcsolatban, még humanitárius segítségnyújtási mandátummal és korlátozott földrajzi fókusszal is.

Nagyhatalmi álláspontok

Nagy-Britannia: erőpolitika az erőtlenség jegyében

Nagy-Britannia – Franciaország mellett – a kezdetektől fogva a Kaddáfi elleni líbiai nemzetközi intervenció egyik legfőbb szorgalmazója volt, s London továbbra is vezető szerepet játszik a hadműveletek kivitelezésében. A brit kormány egyelőre eltökéltnek mutatkozik abban, hogy addig folytatja a katonai műveleteket, ameddig szükséges, vagyis Kaddáfi megbuktatásáig, annak ellenére, hogy továbbra is bizonytalan líbiai konfliktus kimenetele és időbeli elhúzódása. Jóllehet a kormánypártok mellett az ellenzéki Munkáspárt is támogatja a katonai beavatkozást, a brit közvélemény meglehetősen megosztott a kérdésben: lényegében azonos mértékű, 37-38%-os a hadműveletek támogatottsága és elutasíthatósága.

A franciák mellett továbbra is a britek biztosítják az európai katonai részvétel jelentős részét a műveletekben, elsősorban Tornado és Eurofighter Typhoon vadászgépekkel, felderítő és támogató repülőgépekkel, haditengerészeti egységekkel (fregattok – HMS Westminster és HMS Cumberland; támadó tengeralattjárók – HMS Triumphés, HMS *Turbulent*; egy romboló – HMS *Liverpool*, s egy aknamentesítő – HMS *Brocklesby*), valamint elsősorban felderítési feladatokat ellátó különleges erőkkel.

2011 júniusának végére a műveleteknek a brit költségvetést terhelő költségei becslések szerint már 300 millió dollár tesznek ki, holott a kabinet kezdetben csupán néhány tízmillió nagyságrenddel számolt.⁴ A kormányzati nyilatkozatok szerint eleddig a líbiai akció nem érintette a brit fegyveres erők szerepvállalását más műveletekben, azonban a konfliktus további elhúzódásával, a szűkös pénzügyi és képességbeli korlátok miatt ez nyilvánvalóan változhat. A líbiai beavatkozás nemcsak Nagy-Britannia, Nyugat-Európa egyik vezető hatalma katonai képességeinek korlátait hozta (ismét) felszínre, de a britek számára újra bizonyította Európa gyengeségét. Mindez értelemszerűen kihatással lehet Nagy-Britannia CSDP-hez való viszonyára.

Nagy-Britannia számára az Európai Unió keretein belül megvalósuló védelmi együttműködés elsősorban és alapvetően mindig a képességek növeléséről szólt a transzatlanti munkamegosztáson belül, ellentétben Franciaországgal, ahol az ESDP, illetve a CSDP politikai önállósága legalább ekkora hangsúlyt kapott. A brit kormányok az ESDP 1999-es elindulását követően is a NATO elsőbbségét preferálták, s elleneztek minden olyan intézményi megoldást, amely a „közös európai hadsereg” irányába mutatott, csökkenthette a nemzeti szuverenitást vagy gyengíthette az Egyesült Államok európai védelemben betöltött szerepét. A lisszaboni szerződésbe is általában brit nyomásra kerültek bele a CFSP-t és a CSDP-t korlátozó, a tagállamok számára a biztonság és védelempolitikában változatlan mozgásteret biztosító rendelkezései.⁵ Ilyen például, hogy a CFSP-re és a CSDP-re eltérő szabályok és eljárások vonatkoznak, hogy a közös külügyminiszter helyett csak külügyi főképviselő lett (ráadásul elsőként brit), s hogy megmaradt a NATO elsődleges felelőssége az európai kemény biztonság kérdéseiben. Megjegyzendő, hogy a 2010. májusi választások előtt közel másfél évtizedes munkáspárti kormányzás alatt a konzervatívok rendszerint hevesen bírálták a kabinettet az európai védelempolitika terén mutatkozó túlzott engedékenysége miatt.⁶ Különösen élesen kritizálták az Európai Védelmi Ügynökségben (EDA) való brit részvételt, amely amel-

⁴ The Telegraph. Cost of Britain's Libya operation 'could run into hundreds of millions. June 19, 2011.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8585257/Cost-of-Britains-Libya-operation-could-run-into-hundreds-of-millions.html>

⁵ Anand Menon: European Defence Policy from Lisbon to Lybia. In: *Survival*. Vol. 53, no 3. June-July 2011 p. 75-90.

⁶ Gálik Zoltán: Brit koalíciós Európa – politika konzervatív módra: távolságtartás új alapokon. In: *Külügyi Szemle*, 10. évf. 1. sz., 71-106 p.

lett, hogy kevés valódi eredményt tudott felmutatni, a konzervatívok értékelése szerint aláshatja a hagyományosan erős amerikai brit védelmi ipari együttműködést. Az európai országokkal való védelmi ipari együttműködés terén a brit kormányok mindig is érzékelhetően az EU-n kívüli, a kormányközi vagy a WEU kereteket preferálták. A CSDP gyengesége miatt és a pénzügyi megszorítások nyomán 2010 novemberében tető alá hozott brit–francia védelmi megállapodás London részéről szintén alapvetően a katonai képességek fejlesztéséről szól. A brit kormány számára tehát nem okozott különösebb problémát az EU intézményi keretek teljes mellőzése. Bár a megállapodás kérdéseket ébreszthetett a brit atlanti orientáció esetleges változásával kapcsolatban, a líbiai válság kezelése és a hadműveletek lefolytatása rávilágítanak ennek korlátaira is.

A britek mindenképp szerették volna az Egyesült Államok részvételét biztosítani az akcióban azzal, hogy a hadműveleteket a NATO irányítása alatt folytassák le, ellentétben azzal a francia javaslattal, amely egy francia–brit parancsnokságot preferált. A korábbi nemzetközi válságoktól eltérően ennek legnagyobb akadályaként kezdetben maga a washingtoni adminisztráció tűnt, amely eleinte sokkal inkább habozott líbiai beavatkozás kérdésében, s igyekezett az európaiakra hárítani a beavatkozás terhét. Az Obama-adminisztráció azonban végül a beavatkozás mellett döntött, ami megnyitotta az utat a nemzetközi katonai fellépéshez. Az Egyesült Államok azonban csak azzal a feltétellel járult hozzá a műveletekben való részvételhez és a NATO keretek alkalmazásához, hogy a kezdeti erőteljesebb katonai csapásokat követően csak támogató erőként vesz részt az akcióban, szárazföldi csapatokat nem vet be, és a NATO égiszén belül is megmarad a hadműveletek nem-amerikai jellegének hangsúlyozása.⁷ Hamarosan világossá vált azonban, hogy a katonai műveletek az Egyesült Államok tevékeny részvétele nélkül nem kivitelezhetőek, hiszen az európaiak nem rendelkeznek az ehhez szükséges katonai képességekkel. Kiderült, hogy az európaiak számára még a nemzetközileg elszigetelt, belsőleg megosztott, jelentős katonai potenciállal nem rendelkező Líbia megregulázása is túl nagy feladatnak mutatkozik. Ráadásul nemcsak technológiai hiányosságokról van szó, de a bevethető eszközök (pl. precíziós bombák) mennyisége is feletébb korlátozott. Hozzá kell természetesen tenni, hogy a nyugati szövetségesek katonai tervezőinek kezét a katonai eszközök használata terén az ENSZ BT által adott mandátum és a hazai közvélemény elvárásai („nulla veszteség”) is erőteljesen megkötik. (E korlátok nélkül, egy „teljes körű” háború esetén Kaddáfi már nyilvánvalóan vereséget szenvedett volna, de az európai fellépés amerikai katonai képességek nélküli még egy ilyen esetben is jóval nehezebb és időigényesebb lett volna.) A nemzetközi közösségnek azzal a politikai realitással kell számolnia, hogy mindaddig, amíg bármilyen válság vagy konfliktus esetében a nemzetbiztonságot valóban veszélyeztető közvetlen katonai fenyegetés nem jelentkezik, az európai társadalmak nem támogatják egyöntetűen katonai erő bevetését.

A britek és a franciák eltérő politikai preferenciái a műveletek kivitelezésében is megmutatkoztak.⁸ A franciák sietve és önállóan hajtották végre az első támadást, amikor pedig a britek is bekapcsolódtak az akcióba, ők inkább az amerikai erővel közösen hajtották végre a műveleteket, s nem a franciákkal. Kezdetben nem derült ki egyértelműen az sem, hogy az egyes politikai kérdésekben azonos álláspontot képvisel-e Párizs és London. Például a brit kormány több megnyilatkozása alapján London és Washington a kezdetektől legitim célpontnak tekintette Kaddáfit, ugyanakkor az ellenzéki líbiai kormány elismerését és felfegyverzését a franciák szorgalmazták erőteljesebben. Bár jelenleg már konszenzus van Párizs, London és Washington között az említett kérdésekben, amelyet a május végi deauville-i G8 konferencián is demonstráltak,⁹ London érzékelhetően továbbra is inkább Washington felé húz a hasonló politikai kérdésekben. Bárhogyan is alakul tehát a líbiai konfliktus kimenetele, brit nézőpontból nemcsak Európa, de a brit–francia együttműködési megállapodás valódi katonai értéke kapcsán is komoly kérdőjelek vetődnek fel. Még ha rövid időn belül sikerül is elérni Kaddáfi bukását, a szövetségen belüli politikai ellentétek és képességbeli különbségek emléke – az 1999-es koszovói konfliktushoz hasonlóan – erőteljesen és alighanem hosszú ideig élni fog.

⁷ IISS Strategic Comments. War in Libya: Europe's confused response. Vol. 17, April 2011.

⁸ Gareth Chappel: Impact of the Libian Crisis on the UK-France Defence Program. PISM Bulletin No. 36, April 7, 2011.

⁹G8: Libya's Gadafi „should go”, say world leaders. BBC News May 27, 2011. <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13572830>

ZMNE SVKI ELEMZÉSEK

Az eseményeknek a CSDP-re és a brit védelempolitikára gyakorolt várható hatásai ma még bizonytalanok, s alighanem szorosan kapcsolódnak az EU egészének jövőjéhez. A francia–brit együttműködés jövője természetesen e tekintetben is kulcskérdés. Brit részről a megállapodás újszerűségét az atlanti reláció kimaradása jelentette, francia részről pedig az EU keretek elvetése. A pénzügyi megfontolások mellett mindkét ország esetében jelentős szerepet játszott a CSDP elmúlt évekbeli stagnálása, de meg kell említeni egy harmadik tényezőt is, nevezetesen Németország változó európai szerepét és politikáját. A pénzügyi-gazdasági válság, s annak kezelése ugyanis még inkább előtérbe állította Németország meghatározó európai szerepét. A brit–francia védelmi együttműködés arra is szolgált, hogy kompenzálja Berlinnek a gazdaságpolitikai és monetáris kérdésekben megnövekedett súlyát, s megerősítse Franciaország és Nagy-Britannia vezető szerepét az európai védelemben belül. A Németország által április elején kezdeményezett líbiai EU humanitárius misszió (melyben Berlin vezető szerepet játszott volna) elvetése brit és francia részről azt jelzi, hogy London és Párizs továbbra is az általuk meghatározott keretek között látják szívesen Berlin részvételét az európai védelempolitikában. A pénzügyi válság elhúzódása miatt azonban Németország szerepe várhatóan továbbra is erősödni fog Európán belül, lényegében függetlenül attól, hogy sikerül-e elmélyíteni az Uniót a gazdasági kormányzás területén, vagy felgyorsul-e az EU fragmentálódása és a többsebességes Európa intézményesülése. A brit hagyományokból kiindulva London inkább a „rugalmas Európa”, vagy még inkább a „hálózat-Európa” modell felé indulna el.¹⁰ Ugyanakkor ez esetben számolnia kell azzal az örök problémával, hogy az európai struktúrákban való halványabb brit részvétel felerősítheti a kontinentális hatalmak, így Franciaország, de főként Németország európai szerepét és önállóságát. Ráadásul az Európára egyre kevesebb figyelmet fordító Washingtonban érzékelik azt is, hogy a szűkülő védelmi költségvetések és képességek miatt az Egyesült Államok egyre kevesebbet kaphat Európától, beleértve ebbe a briteket is. A brit védelmi képességek csökkenése gyengítheti London pozícióit Washingtonban, ami az európai politikai színpadon is komoly veszteség lehet a brit kormányok számára. Nagy-Britannia szemszögéből tehát komoly érvek szólnak amellett, hogy London továbbra is építsen és támaszkodjon a francia kapcsolatra, s ne hagyja teljességgel magára az EU védelempolitikát sem.

Franciaország: növekvő költségek, növekvő gondok

Bár 2010 nyarán látványosan megbukott az emberi jogokra alapozott francia diplomácia (főként Kínával szemben, Afrikában pedig eredetileg is „takaréklángon” alkalmazták), az új francia külügyminiszter, a 2011. február végén a Quai D’Orsay-ba kerülő Alain Juppé által prezentált hivatalos álláspont szerint (ismét) az emberi jogokra épített diplomácia Franciaország érdeke az észak-afrikai térségben. Juppé szerint ugyanis a stabilitást szem előtt tartó korábbi külpolitika (pl. Chirac-rendszer) ahhoz vezetett, hogy Franciaország diktatúrákat volt kénytelen támogatni. Kritikusai szerint ugyanakkor az új francia diplomácia hosszú távú stratégia nélküli, kalandor jellegű, célja rövidtávon média-látványosságként eladható eredményt produkálni. Fő feladata pedig a 2012-es elnökválasztáson újrászóló Sarkozy elnök presztízsének növelése – és ezt a cél a felmérések szerint a francia elnök számszerűsíthető mértékben el is érte.

Az ENSZ 1793 határozata alapján március 19-én megindult műveletek első hullámában a franciák húsz repülővetet be: nyolc Rafale-t (B/C és M), két Mirage 2000-5-öt, két Mirage 2000-D-t, hat C-135-ös légi utántöltő gépet és egy E3F AWACS-ot. Két légvédelmi fregatt támogatta őket, a Jean Bart (Cassard francia hajóosztály) és a Forbin (Horizon francia–olasz hajóosztály), az utóbbi még nem volt éles bevetésen. Szintén most vetettek be először lopakodó SCALP EG rakétákat is (brit megfelelőjük a Storm Shadow, ezeket a britek Tornado GR4-ekről használták), amelyeket 2005-ben rendszeresítettek. Március 24-én Misztráta mellett egy Rafale (AASM föld-levegő rakétával) lelőtt egy Soko G-2 Galeb gépet, melyet a líbiai légierő még Horvátországtól vásárolt. A líbiai partokhoz vezényelték a Charles de Gaulle re-

¹⁰ Marján Attila: Krízis előtt, krízis után: Quo vadis, Európa? In: *Külügyi Szemle*, 10. évf. 1. sz., p. 11-32.

pülőgép-hordozót és a BPC Tonnerre helikopterhordozót is. Kritikusabb francia vélemények szerint azonban az, hogy Franciaország és Nagy-Britannia helikoptereket (4 Apache) küldött a líbiai civilek védelmére, nem jelent túl nagy segítséget, viszont e helikoptereket vállról indítható rakétákkal remekül ki lehet iktatni, márpedig Kaddáfi hadserege meglehetősen sok ilyen rakétával rendelkezik. A Charles de Gaulle repülőgép-hordozónál – már-már hagyományosan – most is komoly problémák jelentkeztek, vagyis bebizonyosodni látszik, hogy a Sarkozy adminisztrációtól nem volt jó ötlet lemondani a második repülőgép-hordozó megépítéséről. A de Gaulle ugyanis jelenleg előre tervezett karbantartási munkálatainak kárára tartózkodik Líbia partjainál, s 2012-ben hosszú hónapokra ki kell majd vonni, így nem tudja ellátni feladatait az indiai óceánon. (A szakértők szerint egyébként eddig sem volt túl rentábilis egy földközi-tengeri misszióra visszavonni.)¹¹

Franciaország eredetileg főként a tengeri embargó-ellenőrzésben (egy „mini-Atalanta” műveletben) lett volna érdekelt, de ezt lényegében a nemrég megújított francia-brit katonai együttműködés ellenére a britek megvétózták. A franciák számára a 1992-95-ös adriai WEU missziók óta neuralgikus pont ez, mert lényegében joggal meg vannak győződve arról, hogy a britek már akkor mindent bevetettek annak érdekében, hogy az ilyesfajta missziókat ne az EU, hanem a NATO irányítása alá helyezték. Az EU vagy NATO parancsnokság kérdése az Afrika szarvánál 2008 decemberében indított EUNAVFOR Atalanta missziónál is vitát gerjesztett, vagyis 20 év alatt nem igen látunk előrelépést.

Nicolas Sarkozy adminisztrációja támogatja a humanitárius-katonai fellépés tervét, de lényegében a L'Harmattan francia hadművelet keretében önálló elképzeléseinek megfelelően kezeli a líbiai helyzetet, megoldásban tehát még aktívabb szerepet vállal, mint a 2008-2009-es EUFOR CHAD/CAR művelet esetében, amikor is ragaszkodtak az EU-keretekhez Déby rendszerének stabilizálása érdekében. Akkor még úgy tűnt, hogy Franciaország Afrikában a jövőben a közös, EU ESDP/CSDP irányítású katonai megoldásokban gondolkodik.

2011. június végi hírek szerint Franciaország¹² az érvényben lévő embargó ellenére fegyvereket szállít a líbiai felkelőknek a fővárostól pár tíz kilométerre található Djebel Nafusa régióba: aknavetőket, géppisztolyokat, gépkarabélyokat és Milan tankelhárító rakétákat. Amellett, hogy az akció nemzetközi jogot sért külön probléma, hogy Párizs nem érezte fontosnak, hogy partnereivel egyeztessen e kérdésben – mintha az EU-ban csak virtuálisan létezne a közös fellépés szándéka –, hanem önállóan, légi úton juttatja célba a szállítmányokat. A francia diplomácia és a katonai vezetés arra számít, hogy amennyiben Kaddáfít e fegyverszállításoknak köszönhetően sikerül beszorítani Tripoliba, akkor a lakosság majd fellázad ellene, mivel a rezsim már nem tudja fizetni zsoldosait és üzemanyag-utánpótlása is akadozik.

Július 19-én a hadműveletek a negyedik hónapba lépnek, s a katonai vezetés szerint adig döntő fordulatot kellene elérni, a hőmérséklet ugyanis Líbiában hamarosan csúcsértékre emelkedik, ami egyrészt jelentősen lelassíthatja a lázadók ellentámadásait (vízhiány); másrészt korlátozza a katonai eszközök bevetetőségét; harmadrészt, ha az augusztusban kezdődő Ramadán idején helyeznék nagyobb katonai nyomás alá Líbiát, az ronthatja az iszlám világgal fennálló kapcsolatokat.

Tény ugyanakkor, hogy a Kaddáfi-ellenes fellépéssel lényegében a kormány és az ellenzék is egyetért, sőt az ellenzék Martine Aubrytől (PS) Marine Le Pen-ig (Front National) általában még radikálisabb fellépést követel. Aubry egyelőre csak azt kifogásolta, hogy Claude Guéant belügyminiszter, az elnök egyik legfőbb tanácsadója a „keresztesháború” szót használta a líbiai akcióra, teljesen figyelmen kívül hagyva a kifejezés arab világbeli negatív konnotációját. (Megjegyezzük ugyanakkor, hogy a szexbotrányáig Sarkozy egyik lefőbb kihívójának tekintett szocialista politikus, Dominique Strauss-Kahn, IMF vezérként igen pozitívan nyilatkozott Kaddáfi rendszeréről.) Más kérdés, hogy Sarkozy ellen egyre szélesebb egységfront alakul ki, volt diplomatákból és külpolitikai szakértőkből, akik élesen kritizálják a szerintük koncepciótlan és a nemzetközi színtéren teret vesztett francia diplomáciát.

¹¹ „Libye: note salée pour les forces françaises”, *Libération.fr*, 22/06/2011, <http://www.liberation.fr/monde/01012344750-libye-note-salee-pour-les-forces-francaises>

¹² „Libye: La France fournit des armes aux insurgés”, *L'EXPRESS.fr*, 29/06/2011, http://www.lexpress.fr/actualite/monde/afrique/libye-la-france-fournit-des-armes-aux-insurges_1007497.html

A francia parlament alsó- és felsőháza 2011. július 12-i rendkívüli ülésén foglalkozik majd újra a líbiai kérdéssel, illetve az abban való francia részvétellel. A francia alkotmány szerint ugyanis négy hónap után a kormánynak parlamenti felhatalmazást kell kérnie katonai műveletek folytatásához.

A francia közvélemény többsége mind a beavatkozást, mind pedig a nemzetközi intézkedéseket támogatta (66%),¹³ Nicolas Sarkozy elnök népszerűsége is nőtt némileg a beavatkozás hatására. Az elhúzódó harcok miatt azonban a támogatók aránya napjainkra némileg csökkent (55%).¹⁴

Mivel a Kaddáfi rezsim közel négyhónapnyi intenzív bombázás után sem bukott meg, Párizsnak egy meghosszabbított művelet esetén jelentős további költségekkel kell számolnia. A számítások szerint a beavatkozás naponta 2,1 millió eurójába kerül a francia államnak. A külföldi akciókra a kormány 900 millió eurót tervezett erre az évre, de a büdzsében egyelőre csak 630 milliónak van fedezete. A legnagyobb tételt a SCALP EG levegő-föld rakéták jelentik (ebből eddig 11-et lőttek ki), amelyeknek darabja 850 ezer euro. A Rafale repülőgépek A2SM és GBU bombákat célba juttatva az eddigi 700 bevetésen 3800 órát repültek, óránként 13 ezer euróért.

A politikaiak mellett gazdasági érdekei is az akció folytatására ösztönzik Franciaországot. A korábbi években Kaddáfival jelentős (több 10 milliárd eurós) szerződéseket kötöttek francia vállalatok, s ezek a háború kitöréséig csak részben teljesültek.¹⁵ 2010-ben Franciaország Líbia harmadik legfontosabb külkereskedelmi partnere volt (Olaszország volt az első, Kína a negyedik). A francia importot 98%-ban a szénhidrogének jelentették, s a behozatal 2009-hez képest 108%-os emelkedést ért el, 4725 milliárd euró értékben. A francia export ugyanebben az időszakban 32,5%-al nőtt, elérve a 739 millió eurót. A beavatkozás előtt Líbia napi 133 ezer hordó olajat exportált Franciaországba, ami a francia import 10%-át tette ki. Az olaj ára a háború hatására márciusban 20%-al emelkedett (103,41 USD) és csak a szokás mennyiség harmada érkezett meg Franciaországba. A fogyasztás kompenzálására június végéig 3,2 millió hordónyi olajat, azaz a francia stratégiai olajkészlet kb. 2%-át kellett felszabadítania a francia kormánynak.¹⁶ A Sarkozy-adminisztráció, mely elsőként ismerte el a lázadók Nemzeti Átmeneti Tanácsának legitimitását, lépéskényszerben van, mindent meg kell tennie Kaddáfi mielőbbi eltávolításáért, különben egy bukott hadművelet felelősségét felvállalva, de legjobb esetben is növekvő és „felesleges” kiadásokkal kell a francia elnöknek nekivágnia a 2012-es elnökválasztási kampánynak.

Németország: a pacifizmus csapdájában

Németország 2011. január 1-jével 2003-2004 után ötödször vált két éves időtartamra az ENSZ BT nem állandó tagjává, s ez időszak alatt Guido Westerwelle külügyminiszter szavai szerint „megbízható, felelős és elkötelezett partner” kíván lenni, a nemzetközi biztonság fenntartásával járó különleges felelősség tudatában. Az észak-afrikai és közel-keleti „arab forradalmak” időszaka azonban nem várt nehézségeket hozott, a Líbiai válság pedig Németországot ismét választás elé állította: a belpolitikát előtérbe állítva az erősen pacifista német lakosság kívánsága szerint távol marad a nemzetközi fegyveres beavatkozástól, vagy eleget tesz szövetségesei elvárásának, és támogatja a katonai akciót a Kaddáfi-rezsim ellen?

Azt követően, hogy február 26-án az ENSZ BT 1970. sz. határozata egyhangúan ítélte el a Kaddáfi által saját népe ellen elkövetett erőszakos cselekményeket, és felhívta a Nemzet-

¹³ „Deux tiers des Français approuvent l'intervention en Libye, selon un sondage“, *Lepoint.fr*, 23/03/2011, http://www.lepoint.fr/societe/deux-tiers-des-francais-approuvent-l-intervention-en-libye-selon-un-sondage-23-03-2011-1310165_23.php

¹⁴ Sondage *dimanche Ouest-France*. „Les Français restent favorables à l'intervention en Libye“, *Ouest France.fr*, 28/05/2011. http://www.ouest-france.fr/ofdermmin_-Sondage-i-dimanche-Ouest-France-i-.-Les-Francais-restent-favorables-a-l-intervention-en-Libye_6346-1813125-fils-tous_filDMA.Htm

¹⁵ Sarkozy elnök 2007-ben tízmilliárd eurós szerződésomagot (14 Rafale, 50 harckocsi, 35 Eurocopter, 21 Airbus, repülőtér-építés, vízművek, nukleáris reaktorok, sőtalanítók, elektromos művek) kötött a líbiai vezetőkkel.

¹⁶ „Libye: les pays de l'AIE puisent dans leurs stocks stratégiques“, *PrixduBaril.com*, 23/06/2011, http://prixdubaril.com/index.php?option=com_content&view=article&id=704:alias&catid=3:news-petrole&Itemid=50

ZMNE SVKI ELEMZÉSEK

közi Büntetőbíróságot a diktátor bűneinek kivizsgálására, a német külpolitika gyökeres fordulatot vett. A következő, március 17-i BT határozatot megelőzően, amely a Líbiával szemben bevezetett fegyverembargó és repüléstilalmi zóna létrehozásáról döntött, Németország három előfeltételhez – a líbiai ellenzék kifejezett kérése az intervencióra, az Arab Liga támogatása a repüléstilalmi zónát illetően, illetve az ENSZ BT-n belüli kompromisszumos határozat – kötötte támogatását, azonban ezek teljesülése után mégis az a döntés született, hogy nem vesz részt a döntő szavazáson. Sokak szerint ez egyenértékű volt a modern Németország külpolitikai öngyilkosságával, mégpedig három szinten:

- Az ENSZ BT-ben elveszítette hitelét, annak ellenére, hogy aktív támogatója a BT reformjának, aminek részeként a német külpolitika régóta hangoztatott céljaként hosszú távon „egységes európai képviselőt” képzel el.
- Az Európai Unióban ellehetetlenítette valamely az Európai Biztonság- és Védelempolitika hatáskörében tervezett és végrehajtott, humanitárius célú katonai válságkezelő művelet végrehajtását.
- A NATO-ban megkérdőjelezhetővé tette szövetségesi szolidaritását, mivel ezt követően semmilyen műveletben nem vett részt katonai erővel.

Döntésével, hogy – Oroszországhoz, Kínához, Indiához és Braziliához hasonlóan – távol marad az 1973-as számú BT határozat szavazásától, heves kritikát váltott ki világszerte és belföldön is. Joschka Fischer, aki 1998-2005 között német külügyminiszterként az előző német BT-tagságot az iraki háború kitörésének időszakában vezényelte le, „*botrányos hibaként*” értékelte ezt a lépést és következményeit.

Németország nemcsak a légtérzár betartatásában nem vesz részt, de a fegyverembargó betartatását célzó haditengerészeti műveletben sem. A Védelmi Minisztérium két fregatt – a Lübeck és a Hamburg –, valamint két további hajó, összesen mintegy 550 fős legénységének térségben való állomásoztatásáról döntött, de nemzeti parancsnokság alatt, míg a német haditengerészeti erők 200 fővel Libanon partjainál vesznek részt fegyverembargó betartatásában, 300 fővel pedig Szomália partjainál az EU és a NATO kalózkodás ellenes műveleteiben.

A közvetlen részvétel helyett a Bundeswehr indirekt módon igyekezett segíteni szövetségeit: Afganisztánban „*kapacitás-kiváltással*” tette lehetővé, hogy a Líbia elleni szankciók betartatásában résztvevő hatalmak felderítő-, légtérelőző képességeiket a Földközi-tenger térségébe csoportosítsák át. Ennek megfelelően márciusban a Védelmi Minisztérium legfeljebb 300 fő, továbbá német légtérelőző (AWACS) képességek Afganisztánba telepítéséről döntött. Júniusban pedig, amikor a líbiai légitámadásokban aktívan részt vevő Norvégia és Dánia precíziós lőszer-készletei kezdtek kimerülni, s azok a NATO-hoz fordultak utánpótlásért, Németország „szövetségesi” segítségnyújtásról biztosította őket. (Fontos tudni, hogy az ilyen jellegű szövetségesi, azaz NATO-n belüli támogatást nem kell jóváhagyni a Bundestaggal. Ettől függetlenül a döntést politikai jóváhagyás tette lehetővé.)

A korábban példátlan külpolitikai lépéseket minden elemző a német belpolitikai folyamatok hatásának tulajdonítja. Egyrészt, bár márciusban a lakosság 62%-a támogatta a Líbia elleni szankciókat és katonai műveleteket, a német részvételt bármilyen líbiai műveletben 65% ellenezte. Ezzel a nagyarányú tiltakozással szemben a kritikus fontosságú tartományi választások előtt és alatt (március 20-án Sachsen-Anhaltban, március 27-én Baden-Württembergben és Rajna-Pfalzban, május 22-én Brémában) a CDU-CSU kormánykoalíció nem kívánt állást foglalni. Másrészt ebben az időszakban a fukushimai atomerőmű balesete kapcsán a német nukleáris politika miatt egyébként is erőteljes belpolitikai támadások és a közvélemény nyomása alatt állt a kormány. Kérdés, hogy valóban arról beszélhetünk-e, hogy Angela Merkel feláldozta a német külpolitika hitelét a belpolitika oltárán?

E kritikák hallatán le kell szögeznünk, hogy bár bírálatok a német lépések (vagy azok hiányának) kedvezőtlen hatásait illetően megalapozottak, mégis alapvetően abból erednek, hogy Németország most először tért el a tőle „megszokott és elvárt” külpolitikai magatartásmintától. Ugyanakkor bármely más állammal összevetve éppen ezek a lépések jelentik azt nemzeti érdek-alapú politizálást, amelyet Németországon és Japánon kívül szinte minden állam, köztük Európa másik két vezető hatalma, Nagy-Britannia és Franciaország is folytat. El-

képzhető, hogy a sajátos politikai kultúra és önkorlátozás, amely létrehozta a mai Németországot és eddig formálta külpolitikáját, a válság és a sokasodó terhek hatására Európa gazdasági motorját is az önérdék érvényesítése felé fordítja – de ezt három válsággal teli hónap tapasztalatai alapján még nem fogalmazhatjuk meg szilárd következtetésként.

Németország a közelmúltban a NATO-ban, és a líbiai humanitárius segítségnyújtás terén is igyekezett apró lépésekkel bővíteni márciusban hirtelen igen csak beszűkült mozgásterét. Június 13-án Guido Westerwelle külügyminiszter három órás villámlátogatást tett Bengáziban, ahol a líbiai nép legitim kormányának ismerte el az Átmeneti Nemzeti Tanácsot, és kapcsolattartó iroda létrehozását jelentette be, amely a német humanitárius segélyek koordinálásában is szerepet vállal majd.

Az Európai Unióban – bár ezúttal a hatalmi potenciáljához mérhető és a francia, illetve brit irányvonalhoz csatlakozó politikai szerepvállalás hiányát róják fel – Németország továbbra is a gazdaság talpra állításán dolgozik elkötelezetten, ami nem kevésbé meghatározó az Európai Unió fennmaradása szempontjából, mint az ESDP hitele.

A Németország katonai szerepvállalásával kapcsolatos bírálatok ugyancsak aránytalanok. 2011. július 1-jén mintegy 6500 német katona állomásozott külföldi missziókban, ebből 4800-5000 Afganisztánban, közel 1000 Koszovóban, ezzel a NATO egyik legnagyobb kontingensét biztosítja válságkezelő műveletekben. Eközben a Bundeswehr képességeinek határára jutott, amit már a Bundeswehr reformjának kezdetén, tavaly nyáron is egyértelműen és nyíltan megállapítottak. Válságkezelő műveletekben telepíthető, a rotációkat biztosítani tudó állomány, és megfelelő mennyiségben és minőségben rendelkezésre álló fegyverzet-technikai eszközök nélkül újabb katonai művelet mellett elkötelezni a haderőt szakmailag felelőtlen döntés lett volna, különösen a líbiai művelet előre nem jelezhető kimenetelét és stratégiai céljainak megkérdőjelezhetőségét látva. Mindezt tekintetbe véve érthető, hogy a német kormány nem kívánt újabb végeláthatatlan, szárazföldi csapatok bevetését is igénylő katonai műveletbe belefolyt, miközben az afganisztáni szerepvállalás is igen népszerűtlen a lakosság körében. Január végén végzett közvélemény-kutatások szerint a német lakosság 70%-a szerint ki kellene vonni a német csapatokat Afganisztánból, és 80% nem támogatná, hogy a Bundeswehr részt vegyen a NATO bármilyen más katonai műveletében.

Reálisan felmérve a következő hónapokban további apró lépések várhatóak német részről, amelyek puha hatalmi eszközökkel – elsősorban a humanitárius segítségnyújtás terén – kívánják erősíteni az ország jelenleg szerény elismertségét. Kitörési pont lehet mindhárom kérdéses nemzetközi szervezetben a Kaddáfi utáni időszak stabilizációs műveleteinek legitímizálása, tervezése és végrehajtása, melyek során Németország kevesebb katonai kockázatot vállalva, továbbra is a segélyezés, a diplomácia, a multilaterális együttműködés eszközeivel akár kezdeményező szerepet is vállalhat, helyreállítva megtépázott tekintélyét. Ezekben a feladatokban ugyancsak kisebb kockázattal az Európai Unió is képes lehet egy a NATO intenzív katonai műveletét követő, az ENSZ felhatalmazására épülő katonai válságkezelő művelet végrehajtására, megfelelő a fokozatosság logikus követelményeinek.

A líbiai válság olasz szemszögből

Az Olasz Köztársaság líbiai polgárháborúhoz való hozzáállását annak 2011. februári kibontakozása óta alapjaiban határozza meg az a sajátossága, miszerint az európai hatalmak közül Olaszországot érinti leginkább az észak-afrikai válság. Rómának az elmúlt hónapokban csaknem minden olyan biztonságpolitikai kihívással szembe kellett néznie, melyet az adott szituáció egyáltalán előidézhetett. Ebből következően az olasz magatartás kritikus figyelmet kapott az európai politikai köröktől és a médiától, különös tekintettel arra, hogy miként befolyásolhatja az a történelemmel összefüggésben kialakítandó egységes uniós állásfoglalást.

Az olasz Líbia-politikával foglalkozó elemzések e szempontot is szem előtt tartva ma alapvetően két szakaszra bontják az elmúlt időszakot.

A társadalmi mozgalom kirobbanásának idején a római diplomácia Tripoli belügyének tekintette a helyzet kezelését, és egy ideig nem volt hajlandó egyértelműen elítélni a fegyveres fellépést a tüntetőkkel szemben, amivel a civil és a politikai szféra irányából egyaránt komoly

kritikát vont magára. A látszólag tétova hozzáállás okait – azon túl, hogy a kormányzat érzékelhetően bizonytalan volt a fejlemények kimenetelét illetően – általában a speciális olasz-líbiai viszonyban kell felismernünk, amelyet a 2008-ban aláírt Barátsági, partnerségi és együttműködési szerződés foglalt egyezményes keretbe, s amellyel „*lezárták a gyarmatosító múlt fájdalmas fejezetét*”. A mediterrán térség államaival fenntartott kapcsolatok a NATO és az EU integráció mellett hagyományosan az olasz külpolitika egyik kiemelt területét jelentik, melynek gazdasági, geostratégiai és biztonsági dimenziói egyaránt fontos olasz nemzeti érdekeket érintenek.¹⁷ Líbia különösen nemzetközi elszigeteltségének 2004-től datálható enyhülése nyomán válhatott egyre szalonképebb partnerré ezek szolgálatában. Ekkortól nyílt lehetőség Róma és Tripoli közeledésére is.

Silvio Berlusconi olasz miniszterelnök diplomáciai gyakorlatában általában nagy hangsúlyt fektetett a személyes kapcsolatainak fejlesztésére. Igaz volt ez a Moammer Kaddáfival fenntartott viszonyára is, melyet a nyugati politikusok egy része nagy visszatetszéssel nézett. Különösen az Egyesült Államokból érkezett óvatos bírálat ennek nyomán, igazán kézzel fogható érveket a líbiai nukleáris program felszámolása és a Lockerbie-i merénylet áldozatai hozzátartozóinak kártalanítása után azonban nemigen lehetett felhozni a kapcsolatok normalizálásával szemben, különösen annak véelme mellett, hogy a viszonylag fiatal Kaddáfival még sokáig realitásként kell számolni Afrika talán leggazdagabb országának élén. Az „arab tavasz” líbiai következményei láthatóan meglepték a Palazzo della Farnesina-t, amely a diktátor melletti kiállítását egy ideig a forradalom beláthatatlan társadalmi és biztonságpolitikai következményeivel igyekezett magyarázni.¹⁸ A napok múlásával azonban az olasz kormány is egyre kritikusabb lett a katonai represszióval szemben, mely világossá tette, hogy Kaddáfi személye sokkal inkább a probléma alapja, semmint a megoldása. Alátámasztotta ezt az a felismerés, hogy (az energetikai kiszolgáltatottsága mellett) az ország biztonságpolitikai aggodalmainak gyökerét jelentő migráció felduzzadása is természetes következménye a harci cselekményeknek. Olaszországban korábban éppen az szólt Kaddáfi diktatúrájának fennmaradása mellett, hogy kormányával meg tudtak egyezni, minek egyik jótékony eredménye a bevándorlás elfogadható szintre (néhány száz főre) csökkenése volt az elmúlt évek során. Az Európa déli kapujának számító Lampedusára érkező menekültek hullámai gyökeres változást jeleztek előre ebben a helyzetben, mely annál súlyosabb következményekkel fenyeget, minél tovább tartanak a harcok. A közvélemény nyomása és a korábbi megállapodás gyakorlati alapjainak megszűnése megadta a kritikus lökést az olasz álláspont felülvizsgálathoz, elhozva a konfliktus kezelésének jelenleg is tartó második szakaszát.

Márciusra Róma érezhetően szakított a líbiai rezsím fenntarthatóságához kötődő illúzióival, és nyíltan támogatni kezdte a Kaddáfi leváltását célzó erőfeszítéseket. A hangulat változását jól példázta, hogy Ignazio La Russa védelmi miniszter már február 26-án kijelentette, hogy mivel Tripoli megsértette annak az ENSZ alapokmányán nyugvó szellemét, a 2008-as szerződés de facto felfüggesztődött, így nincs jogi akadálya annak, hogy Olaszország is részt vállaljon egy esetleges katonai fellépésben a líbiai rezsím ellen.¹⁹ Franco Frattini, az olasz diplomácia vezetője szintén elítélte a civil lakosság elleni katonai terrort. Ekkorra már az „Örök Városban” is felülkerekedett a líbiai diktátor távozását szorgalmazó álláspont. Az ENSZ BT 1970-es, illetve a március 17-én elfogadott 1973-as számú határozata tehát már az olasz kormány egyetértésével születhetett meg. Róma kifejezte készségét arra is, hogy közvetlenül részt vállaljon a repüléstilalom kikényszerítésében. Az olasz kormányzatot természetesen líbiai kapcsolatainak jövője foglalkoztatja, melynek szempontjából a túlzott francia térnyerés is fenyegetést jelenthet. Emiatt a katonai szerepvállalás intenzitása mutatott egyfajta visszaesést a kezdeti szakasz után, és csak a művelet március végi NATO felügyelet alá helyezése (azaz az Unified Protector hadművelet megindítása) hozott némi élénkülést az olasz szerepvállalásban. A változás a francia befolyás gyengülésének reményét hozta, ráadásul Olaszország kapta a művelet tengerészeti komponensének ellenőrzését, mely főleg

¹⁷ Valérie Vicky Miranda: Striking a Balance Between Norms and Interests in Italian Foreign Policy: The Balkans and Libya, *Instituto Affari Internazionali, IAI Working Papers 11, May 2011, 3.*

¹⁸ Törő Csaba: Az olasz külpolitika és a líbiai válság: közvetlen kihívások és sürgős válaszok, Magyar Külügyi Intézet, *MKI-tanulmányok 2011/13, 6.*

¹⁹ Miranda: i.m. 16.

a nemzetközi embargó betartását célozza. Bár az olasz flotta egységei felvonultak a kritikus övezetben, a dél-európai ország fegyveres erői a konfliktus ezen szakaszában leginkább a repüléstilalom ellenőrzésében való részvétellel és a támadó gépeknek nyújtott befogadó nemzeti támogatással járult hozzá a nemzetközi erőfeszítésekhez. Ez utóbbi során a Tripolitól 600 km-re északra elhelyezkedő szicíliai Trapani-Birgi légibázis, valamint Sigonella, Decimomannu, Gioia del Colle, és persze Aviano támaszpontjai is igen fontos szerepet töltenek be a berepüléseket végrehajtó NATO gépek kiszolgálásában. Róma azonban még április közepén is elzárkózott attól, hogy hadereje a szárazföldi célpontok elleni bevetésekben is részt vegyen. Ez az álláspont Berlusconi és Barack Obama amerikai elnök megbeszélése nyomán mindössze tíz nap leforgása alatt gyökeresen megváltozott, és április 28-án Trapaniból kiindulva az olasz légierő végrehajtotta első sikeres csapásait a líbiai célpontok ellen. A támogatás haditengerészeti komponense is erősödött. 2011 júniusában már a Giuseppe Garibaldi közepes repülőgép-hordozó (az olasz flotta egyik „ökle”) és az Euro rakétás fregatt látott el műveleti feladatokat a térségben.²⁰ Olaszország hozzájárulása a rendezéshez azonban nem pusztán (sőt, nem elsősorban) katonai jellegű. A polgárháborútól sújtott lakosság megsegítésére irányuló akciók sokkal nagyobb elismerést vívtak ki számára. Róma május elejéig mintegy 91 tonnányi segílyt (főként egészségügyi készleteket) juttatott az országba, vállalva a tengeri szállítások kockázatát olyan tűzfészkekbe is, mint Miszráta, Derma és Bengázi. Róma emellett még márciusban – elsőként az EU tagállamai közül – humanitárius missziót is küldött a líbiai-tunéziai határra azzal a feladattal, hogy segítsék a polgárháború elől menekülőket. Végül április 4-én, harmadik országgént a világon elismerte a Bengáziban székelő Átmeneti Nemzeti Tanácsot a líbiai nép egyetlen legitim képviselőjének, és bejelentette, hogy hivatalos képviselőt küld a felkelők „fővárosába”.²¹ Frattini április 19-én felajánlotta több súlyosan sebesült szabadságharcos olasz kórházi ellátását is. Az olasz politika ezzel a korábbi hezitálásához képest valóban nagy „ugrással” megkísérelhet előre menekülni, remélvén, hogy át tudja menteni a formálódó új líbiai rendszerbe a korábbi megállapodásait. La Russa védelmi miniszter április 20-án bejelentette, hogy Berlusconi és David Cameron miniszterelnökök szóbeli megállapodása alapján Olaszország tíz fős katonai tanácsadói csoportot vezényel az átmeneti kormány mellé.²² Az erősödő katonai elköteleződést jelezte az is, hogy az olasz fél nem zárta ki a felkelők fegyverrel való ellátását sem. Emellett a pénzügyi nehézségek kezelése érdekében Róma támogatja a külföldön zárolt líbiai vagyon átadását az ÁNT-nek. A gyorsan született olasz kezdeményezőkésség hamar követőkre talált. 2011. május 22-én Catherine Ashton is megnyitotta az EU irodáját Bengáziban.²³ Olaszországnak a politikai rendezés lehetséges forgatókönyveit kereső, több mint 40 ország és nemzetközi szervezet részvételével felállt ún. kontaktcsoportban is vezető szerep jutott. A koalíció második találkozásának május 5-én Róma adott otthont.

Kétségtelen, hogy az olasz kormányzatot nem érintette kellemesen az a kényszer, mely észak-afrikai külkapcsolati stratégiájának átértékelésére vezette. A probléma ezen felül az ellenzék számára is új témát adott a kormányerővel szembeni kritikára, melynek ráadásul a múltban voltak hangjai a kormányhoz eszmeileg közel álló körökből is. A kereszténydemokrata, és nem mellesleg a kormányfő szövetségeseként tevékenykedő Rocco Buttiglione már 2009-ben figyelmeztetett a diktátorral való „összeborulás” kockázataira, a veterán Julio Andreotti volt miniszterelnök és külügyminiszter azonban akkor kiállt az olasz kormány geopolitikai kompromisszumai mellett.²⁴

Az elmúlt hónapokban az olasz ellenzék általában sokkal karakteresebben támogatta a katonai fellépést, mint a kormányzat. Ez persze betudható a személyes összefonódások hiá-

²⁰ Operation Unified Protector - Allied assets deployed to Libya, *The International Institute for Strategic Studies, IISS Voices*, <http://www.iiss.org/whats-new/iiss-voices/operation-odyssey-dawn-ellamy-harmattan-mobile/> letöltve: 2011. 01. 02.

²¹ Italy recognises Libya's rebel National Council, *BBC News*, 4 April 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-12961032>, letöltve: 2011. 07. 02.

²² Franciaország is csatlakozik a felkelőket támogatókhoz, *Magyar Nemzet Online*, <http://www.mno.hu/portal/779162> letöltve: 2011. 07. 01.

²³ Catherine Ashton opens European Union office in Benghazi, *Europa Press releases*, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/625&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> letöltve: 2011. 07. 01.

²⁴ Ld.: Berlusconi és Kadhafi barátsága, *Népszabadság Online*, 2009. augusztus 26. http://www.nol.hu/kulfold/berlusconi_es_kadhafi_baratsaga_ letöltve: 2011. 06. 30.

nyának, valamint annak is, hogy e retorikájukkal jobban kidomboríthatják a kormányfő kapcsolatépítésének kínossá fajuló visszasságait. Massomo D’Alema az ellenzéki demokraták vezetője helyesnek és elkerülhetetlennek nevezte az ENSZ BT Líbiával kapcsolatos döntéseit.²⁵ Frattini külügyminiszter szerint Rómának a líbiai krízissel kapcsolatos politikája „egy természetes fejlődési ívet írt le márciustól kezdve.”²⁶ Állásfoglalása mögött persze ott húzódik az a törekvés is, hogy kompenzálja a hitelvesztést, melyet országa kezdeti Kaddáfi-párti megnyilvánulásai miatt szenvedett el.

Az olasz társadalom számára az észak-afrikai események legkézzelfoghatóbb következményét természetes sérülékenységénél fogva a már említett menekülthelyzet jelenti. Roberto Maroni belügyminiszter már február végén humanitárius katasztrófa veszélyéről beszélt ennek kapcsán,²⁷ és noha nem talált egyértelmű támogatásra európai partnereinél, Olaszország igényli a segítséget az Uniótól e probléma kezeléséhez. A közösség támogatásának talán legkézzelfoghatóbb hatása, hogy Cecilia Malmström belügyi biztos menedzselése mellett február végétől a Frontex megkezdte a „Hermész” névre keresztelt akcióját, mellyel az olasz hatóságok számára nyújt segítséget a bevándorló elemek rendészeti kezelésében.²⁸ A humanitárius helyzeten túl, persze Olaszország a konfliktus gazdasági következményeit is erősebben érzi, mint az EU tagállamainak legnagyobb része. Az olasz kőolajimport mintegy negyede, a földgázimport 13%-a, valamint a fűtőolaj-behozatal 99%-a származott Líbiából.²⁹ 2009-ben Olaszország 49%-kal részesedett az EU-ba irányuló líbiai exportból. Ezen kívül az ország több mint 100 vállalatának helyi üzletei és befektetései több milliárd eurót tesznek ki (csak az ENI olaj és gázipari konglomerátumé 14 milliárdot), melyek jövőjével kapcsolatban ma még érthető módon sok a bizonytalanság.³⁰ Csak az egész Észak-Líbiát határtól határig átszelő 1700 km-es autópálya tervezett olasz beruházása 3 milliárd dollár értékű lenne. A gazdasági károkról még koránt sem kaphatunk teljes képet, ezt jócskán árnyalja majd az is, hogy a konfliktus lezárulását követően mi marad majd meg a líbiai olasz vagyontól, illetve mi lesz a sorsa az Olaszországban jelen lévő líbiai tőkének, melynek tulajdonosa szintén főként a Kaddáfi-klán.

Spanyolország: középhatalmi óvatosság

Az észak-afrikai forradalmak és a líbiai válság által közvetlenül érintett mediterrán országként Spanyolország elemi érdeke volt, hogy részt vegyen a nemzetközi tárgyalásokon és műveletekben, melyek során mértéktartó, visszafogott, a politikai rendezést célzó lépéseket tett. José Luis Zapatero miniszterelnök a kezdetektől elítélte a Kaddáfi-rezsim lakosság ellen irányuló erőszakos akcióit, s miközben február 24. és március 2. között a különleges erők egységeinek támogatásával a légi erők gépein evakuálták a Líbiában tartózkodó és távozni kívánó spanyol állampolgárokat, a spanyol kormány az ENSZ BT 1970. sz. határozatát is támogatta február 26-án.

Ezt követően március elején spanyol részről is nyíltan emlegették a katonai beavatkozás lehetőségét a polgári lakosság védelme érdekében, de a 2003-as iraki háború tanulságaiból okulva – amikor az ENSZ-felhatalmazás hiánya miatt erős kritika érte a műveletekben részt vállaló kormányt a spanyol lakosság részéről – most előre meghatározott feltételrendszerhez kötötték annak támogatását. Mint több más európai állam, Spanyolország is egyértelművé tette, hogy bármilyen Líbiával szembeni szankció alapja az ENSZ BT felhatalmazása kell,

²⁵ Harc Kadhafi ellen: kié a vezető szerep? MR1 Kossuth.hu, <http://www.mr1-kossuth.hu/hirek/kulhon/harc-kadhafi-ellen-kiesz-a-vezeto-szerep.html> letoltve: 2011. 06. 30.

²⁶ Miranda: i.m. 15.

²⁷ Italy fears 'catastrophic' humanitarian crisis in Libya, EUbusiness, <http://www.eubusiness.com/news-eu/libya-politics.8r2> letoltve: 2011. 06. 30.

²⁸ Erről: Hermes Extension 2011 News Releases, Frontex, http://www.frontex.europa.eu/hermes_2011_extended/news_releases/ letoltve: 2011. 07. 01.

²⁹ Bővebben: Libya: change of the political-economic system is the real opportunity for Italian SMEs, EPOS, http://www.eposweb.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=57:libya-change-of-the-political-economic-system-is-the-real-opportunity-for-italian-smes&Itemid=65 letoltve: 2011. 07. 02.

³⁰ Italy-Libya: destined for divorce? RT.com, 25 March 2011, <http://rt.com/news/italy-libya-relations-conflict/> letoltve: 2011. 06. 30.

ZMNE SVKI ELEMZÉSEK

hogy legyen, amivel az Arab Liga és az Afrikai Unió egyetértése is együtt kell, hogy járjon. Zapatero ugyancsak többször felhívta a figyelmet arra, hogy az egyoldalú és kizárólagos amerikai vagy európai akció könnyen visszajára sülhet el, felélesztve a kolonializmus szunynyadó emlékét Észak-Afrikában. Éppen ezért a legnagyobb diplomáciai körültekintéssel jártak el a szankciók előkészítése és végrehajtása során egyaránt; végig támogatva az ENSZ BT 1973-as számú határozatát is.

A spanyolok Európában szinte egyedülállóan magas arányban támogatták a beavatkozást a líbiai nép védelme érdekében: március 10-én a lakosság 66%-a, és a műveletek megkezdése után, március 27-én is 53% tartotta szükségesnek a spanyol részvételt. A kormány azonban a lakosság támogatásával együtt is igyekezett mértéktartó, a politikai rendezést elősegítő, a humanitárius segítségnyújtást kidomborító lépéseket tenni. Az első humanitárius segélyek már március 2-án elindultak spanyol repülőterekről Líbia felé.

A spanyol kormány a fegyverembargó végrehajtása érdekében március 19-én két katonai bázist ajánlott fel Morón és Rota városában, melyhez néhány nappal később egy Agosta osztályú tengeralattjáró (Tramontana), egy F-104-es fregatt (Mendez-Núñez), és egy járőrhajó, valamint egy légtérelenőrző repülőgép is társult. A légtérelenőrzés feladataiban való szerepvállalást négy F-18-as vadászgép és két logisztikai feladatokat ellátó Boeing 707-es erősítette. A részvétel azonban minden esetben az ellenőrző feladatokra korlátozódott, spanyol erők támadó műveletekben nem vettek részt. Emellett Spanyolország a fegyverembargót a katonai eszközök kereskedelmét biztosító egyezmények felbontásával tette a maga részéről teljessé.

A kormány március 22-én terjesztette a líbiai lakosság megvédése és a Kaddáfi-rezsim túlkapásainak megakadályozása érdekében a parlament elé az ENSZ BT határozatával összhangban lévő katonai szerepvállalási indítványt, melyet a 340 képviselőből 336 támogatott (3 szavazott ellene, 1 pedig tartózkodott). Az ellenzék ugyancsak egyetértett a beavatkozással, és támogatta, hogy az ország kiáll szövetségesei, valamint a líbiai nép mellett. Szintén egyértelműen megfogalmazták, hogy az intervenció célja nem Kaddáfi hatalmának megdöntése, hanem a politikai rendezés (a demokratizálódás) feltételeinek megteremtése, melynek érdekében a politikai és gazdasági nyomásgyakorlásra helyezik a hangsúlyt. A későbbiekben ezt azzal „pontosították”, hogy Kaddáfi távozását szükségesnek és kívánatosnak tartották, de semmiképpen nem a NATO erők által.

A diplomáciai kapcsolatok fenntartása érdekében Trinidad Jiménez spanyol külügyminiszter április 13-án jelentette be, hogy még abban a hónapban diplomáciai képviselőt hoznak létre a felkelők központjában, Bengáziban. Végül június 8-án az Átmeneti Nemzeti Tanácsot is elismerték, mint Líbia egyetlen legitim képviselőjét, azaz kormányát.

ZMNE SVKI ELEMZÉSEK

Az európai nagyhatalmak és az Egyesült Államok álláspontja a líbiai misszió egyes kulcskérdéseivel kapcsolatban

	Franciaország	Egyesült Királyság	Egyesült Államok	Olaszország	Spanyolország	Németország	
Légtér-ellenőrzés	Légi-csapások	Légi-csapások	Légi-csapások	Légi-csapások	Ellenőrzés	Nem vesz részt	
Fegyverembargó	Felkelők támogatása fegyverekkel	Embargó, a felkelők támogatása nem katonai eszközökkel	Embargó, a felkelők támogatása nem katonai eszközökkel	Lehetséges a felkelők támogatása fegyverekkel	Embargó mindkét féllel szemben	Nem vesz részt	
Szárazföldi művelet	Különleges műveleti csoportok	Különleges műveleti csoportok	Elutasítja	Elutasítja	Elutasítja	Elutasítja	
Átmeneti Nemzeti Tanács (TNC)	Elismeri kvázi legitím kormányának 2011. 03. 10.	Elismeri kvázi legitím kormányának 2011. 06. 04.	„A líbiai nép legitím, hiteles képviselője” 2011. 05. 13.	Elismeri kvázi legitím kormányának 2011. 04. 04.	Elismeri kvázi legitím kormányának 2011. 06. 08.	Elismeri kvázi legitím kormányának 2011. 06. 13.	
Humanitárius intervenció EU keretekben	Kívánatos	Kívánatos	–	Szükséges	Lehetséges	Lehetséges	
A közvélemény támogatja a beavatkozást	előtte	36%	45% ³¹	26% ³²	40% ³³	66% ³⁴	29% ³⁵
	utána	66% ³⁶	43% ³⁷	66% ³⁸	19% ³⁹	53% ⁴⁰	34% ⁴¹

³¹ Libya polls show that British public is divided. 2011. 03. 22. <http://www.newstatesman.com/blogs/the-staggers/2011/03/british-public-support-action>

³² Polls show American public not sold on Libya intervention. 2011. 03. 18. <http://beta.news.yahoo.com/blogs/envoy/polls-show-american-public-not-sold-libya-intervention-20110318-072002-793.html>

³³ Libya conflict: reactions around the world. 2011. 03. 30. <http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/30/libya-conflict-reactions-world>

³⁴ Apoya a una intervención en Libia. 2011. 03. 10. <http://blogs.elpais.com/metroscofia/2011/03/espana-y-la-situacion-en-libia.html>

³⁵ 62 Prozent der Deutschen für Militärschlag. 2011. 03. 20. <http://www.welt.de/politik/deutschland/article12893939/62-Prozent-der-Deutschen-fuer-Militaerschlag.html>

³⁶ Two thirds of French public backs Libyan intervention 2011. 03. 24. <http://www.thefrenchpaper.com/index.php/news/view/two-thirds-of-french-public-backs-libyan-intervention>

³⁷ ComRes Political poll for the Independent. 2011. 03. 29 http://www.comres.co.uk/systems/file_download.aspx?pg=751&ver=1

³⁸ Polls find bipartisan support for Libya campaign. 2011. 03. 22. <http://thecaucus.blogs.nytimes.com/2011/03/22/polls-finds-bipartisan-support-for-libya-campaign/?partner=rss&emc=rss>

³⁹ Polls show little support for Libya intervention. 2011. 05. 04. <http://www.ft.com/cms/s/0/939bb0c4-74b9-11e0-8988-00144feabdc0.html#axzz1R4fJZmEI>

⁴⁰ La mayoría respalda la intervención militar Española en Libia. 2011. 03. 27. <http://www.publico.es/internacional/368271/la-mayoria-respalda-la-intervencion-militar-espanola-en-libia>

⁴¹ Dutch, Germans against Libya war: poll. 2011. 06. 15. <http://www.presstv.ir/detail/184725.html>

Ellentmondások a NATO-ban

Bár eleinte sokan úgy vélték, hogy az ENSZ BT 1973-as számú határozatának végrehajtása az ESDP keretén belül kialakított EU katonai válságkezelő művelettel is megoldható, az ellentmondásos politikai egyeztetések eredményeképpen végül ismét a NATO maradt az egyetlen bizonyítottan cselekvőképes „multinacionális keret”, amelyen belül Európa államai (pontosabban azok, melyekben megvolt a szükséges politikai akarat) léphettek. Ez a szükségyszerűség ismét felhívta a figyelmet egy régi ellentmondásra. Miközben a szervezetek közötti „munkamegosztás” az EU számára a kontinens határai mentén zajló „kisebb”, civil-katonai eszközök egyidejű alkalmazását megkövetelő, de alacsonyabb intenzitású válságok kezelését, a NATO számára pedig a „nagyobb”, jelentős katonai képességeket is igénylő, és/vagy nagyobb távolságra zajló („out-of-area”) válságkezelést jelölné ki – ezúttal ismét az Afganisztánban teljesítőképességének határait feszegető NATO-nak kellett cselekednie. Vagyis a terhek megosztása így semmilyen formában nem valósult meg.

A NATO megosztottsága a líbiai műveletekben való részvétel kapcsán

A katonai műveletek fokozása	Légicsapások végrehajtása	Csak felderítés és embargó	Semmilyen katonai szerepvállalás
Egyesült Királyság Franciaország	Belgium Dánia Egyesült Államok Kanada Olaszország Norvégia	Bulgária Görögország Hollandia Románia Spanyolország Törökország	Albánia Csehország Észtország Horvátország Izland Lengyelország Lettország Litvánia Luxemburg Magyarország Németország Portugália Szlovákia Szlovénia

A NATO-műveletek előrehaladásával és az Egyesült Államok részvételi szándékának látványos csökkenésével újabb ellentmondás került felszínre. Míg a NATO képes légicsapásokat végrehajtani a líbiai kormányerők ellen, közvetetten hozzájárulva a líbiai polgári lakosság védelméhez, addig a humanitárius válság kezeléséhez, a stabilizációhoz, valamint a politikai rendezéshez („a Kaddáfi utáni időszakban”) egyaránt az Európai Unió puha képességeire – segélyezés, jogállamiság erősítése, gazdasági támogatás, a civil társadalom támogatása és fejlesztése stb. – lenne szükség. Ennek fényében az EU még a Kaddáfi rezsim bukása után is vegyes EUFOR CHAD/Althea típusú és komplexitású feladatokat kellene, hogy ellásson ENSZ felkérésre az EUFOR Líbia keretein belül.

Mindennek ellenére továbbra is fennáll az európai közvélemény egyöntetű elutasítása szárazföldi csapatok líbiai telepítését illetően. Amíg a Kaddáfi-rezsim hatalmon képes maradni, humanitárius célú civil műveletet nem lehet végrehajtani Líbiában, és a katonai erő telepítése könnyen nem kívánt következményekhez vezethet (a konfliktus eszkálálódása, belesodródás a polgárháborúba, az arab világ ellenérzései, stb.). Ennek fényében a mértéktartó és akár az ESDP hitelét is kockára tevő államok – így Németország, Lengyelország és Észtország – álláspontja is érthetővé válik.

Véleményünk szerint sokkal kockázatosabb a NATO-n belül a tehermegosztásnak, a transzatlanti szolidaritásnak a védelmi költségvetés-csökkentések miatt bekövetkezett korróziója, ami a líbiai válság kapcsán szükségessé váló, de nyilvánvalóan csak korlátozottan rendelkezésre álló képességek láttán felveti, hogy az Egyesült Államok politikai akaratának csökkenésével „Európa egyedül marad”. Ilyen feltételezett – 60 éve nem látott helyzetben – válik majd elsődleges problémává az ESDP valós tartalmának hiánya. A líbiai válság tehát

arra mutat rá, hogy Európa kemény biztonsági garanciájának utolsó bástyáját, a NATO-t teszi kockára azzal, hogy nem képes politikai konszenzust teremteni szűkebb berkein belül.

EUFOR Líbia: csak tervek

Az Európai Unió átfogóan és legfelsőbb szinten először a március 11-i rendkívüli Európai Tanács ülésén foglalkozott a líbiai helyzettel. A tagállamok által elfogadott nyilatkozat szerint az unió a civil lakosság védelme érdekében kész „minden szükséges opció vizsgálatára”. A folyamatosan romló biztonsági helyzet, a felkelők elleni megtorlások híre egyre nyilvánvalóbbá tették, hogy katonai eszközökre is szükség lehet a Kaddáfi-rezsim megfékezésére. A nyilatkozat tág megfogalmazása a szervezeten belül megkezdődő vita keretét adta, amelynek során kompromisszumra kellett jutni abban, hogy milyen konkrét együttes cselekvésre kész a huszonhét tagállam.

A Politikai és Biztonsági Bizottság (*Political and Security Committee – PSC*) napirendjét az elkövetkező hetekben nagymértékben az EU lehetséges líbiai katonai fellépésnek a politikai-stratégiai tervezése határozta meg. Kezdeti lépésként a nagykövetségi kör a szóba jöhető CSDP-opciók körét tekintette át. Ennek eredményeképpen a március 21-i brüsszeli külügyminiszteri értekezleten egyetértés született abban, hogy a főképvisező formálisan is megkezdje a műveleti tervezést a humanitárius segítségnyújtás és a civil lakosság védelmének a támogatására. A politikai iránymutatás szerint a munkának sürgősséggel meg kell kezdődnie, s szoros együttműködésben és komplementaritásban kell végezni az ENSZ-el, a NATO-val és az egyéb partnerekkel. Döntés született arról is, hogy a támogató CSDP-fellépésre az OCHA felkérése esetén kerül sor. A tagállamok egyidejűleg üdvözltek és tudomásul vették Olaszországnak a műveleti parancsnokságra vonatkozó felajánlását. Az ülésen elfogadott konklúziók szerint az ENSZ BT 1973-as számú határozatának végrehajtásához, bár különböző módon, de minden tagállam hozzájárul. A dokumentumnak ezen kitétele jelezte, hogy ugyan megegyezés született a művelet jellegében és a tervezés azonnali megindításában, a felszín alatt azonban komoly nézeteltérések vannak általában az EU válságbeli szerepét illetően, de a katonai erő konkrét célokra való használata körül is.

A tervezési folyamat alapidokumentumát a Válságkezelési és Tervezési Igazgatóság (*Crisis Management and Planning Directorate – CMPD*), valamint az EU Katonai Törzs (*EU Military Staff – EUMS*) által együttesen kidolgozott Válságkezelési koncepciót (*Crisis Management Concept – CMC*) március 24-én a PSC ülésén fogadták el a tagállamok. A döntés az illetékes szakbizottságok véleményének figyelembe vételével történt, így megfogalmazta javaslatait az EU Katonai Bizottsága (*EU Military Committee – EUMC*) és ajánlásait a Védelempolitikai Munkacsoport (*Politico-Military Group – PMG*) is. A minősített irat célja, hogy átfogó és koherens módon jelenítse meg az esetleges EU-fellépéshez igénybe vehető eszközöket és lehetőségeket. Leírja az unió politikai érdekeit és céljait, cselekvési opciókat vázol fel, és javaslatot tesz azok megvalósításának módjára, időtávjára.

Március 21-én ugyanakkor az EU Nagy-Britannia és Németország vétőjával elvetette azt a lehetőséget, hogy EU tengeri-művelet jöjjön létre a Líbiát sújtó embargó ellenőrzésére, melyet az 1970-es és 1973-as ENSZ BT határozat tett volna lehetővé. Ezt a lehetőséget Franciaország, Finnország, Észtország, Litvánia és Málta vetette fel. (De maga Franciaország az embargó ellenére szállít fegyvert a felkelőknek – igaz, légi úton.) A tervek szerint egy mini-Atalanta misszió állt volna fel, 4 hadihajóval, légi támogatással és egy tengeri utántöltést végző tankerrel. Az FHQ Olaszországban, Görögországban vagy Máltán lett volna. Role 2 vagy 3-as típusú orvosi támogatás elérhetősége 1 órán belül (helikopterrel) lett volna megoldott. Ashton egyrészt nem nagyon állt ki a misszió mellett, másrészt (újfent) nem mutatkozott túl kompetensnek a kérdésben.

Az Európai Tanács március 24–25-i ülése megerősítette a tagállamok elkötelezettségét a déli szomszédság támogatására, és az elfogadott konklúziók egy rövid mondatában utalt rá, hogy elindult a tervezés egy esetleges művelet beindítására, amelynek során a már folyó humanitárius segítségnyújtó tevékenységet és a civilek védelmét támogatná az EU.

ZMNE SVKI ELEMZÉSEK

Az április 1-jén keltezett tanácsi döntés az ezzel az aktussal már nevet is kapott *EUFOR Líbia* művelet előkészületeinek következő fontos állomása volt. A dokumentumot az illetékes Külkapcsolati Munkacsoport (*External Relations – RELEX*) dolgozta ki, és az ENSZ BT két korábbi határozatára (1970, 1973), valamint a március 21-i tanácsi következtetésekre építve rögzítette a misszió további tervezésének politikai paramétereit, kijelölte a parancsnokságot és annak vezetőjét, a műveleti parancsnokot, valamint a pénzügyi keretet. Mindennek értelmében döntés született arról, hogy amennyiben az OCHA részéről felkérés érkezik, az EU a CSDP keretében katonai műveletet indít a humanitárius segítségnyújtás támogatására. (Figyelemre méltó, hogy már nincs szó a civilek védelméről.) E cél érdekében egyrészt hozzájárul a menekültek biztonságos mozgásához és evakuálásához, másrészt speciális képességekkel támogatja a humanitárius szervezetek munkáját.

A műveleti parancsnokság az olasz felajánlást elfogadva Róma lett. A dokumentum rendelkezett arról is, hogy a művelet tervezését és esetleges lefolytatását az OCHA-val és a NATO-val való szoros koordinációban kell elvégezni, együttműködésben az ENSZ különgombízottjával és az Arab Ligával. Az Afrikai Unióval szükség szerint konzultálni kell. A tanácsi döntés lehetőséget teremt harmadik országok, különösképpen az Arab Liga tagállamainak is a műveletben való részvételére. Ennek értelmében a PSC dönt előbb arról, hogy mely országokat hívják meg a felajánlásuk megtételére, majd második lépésként arról, hogy mely hozzájárulást fogadják el (itt különösen Törökország esetleges részvételi szándéka érdekes, ami Ciprus részéről válthatna ki ellenállást).

A művelet végrehajtására megállapított közös költség 7,9 millió euró lett, ebből 1,6 milliót Németország, 1,3-1,3-at Franciaország és Nagy-Britannia, 1-et pedig Olaszország vállalt magára, időtartama a kezdeti műveleti képesség elérésétől számítva négy hónap. A tanácsi döntés többi rendelkezése megegyezik az EU által vezetett katonai műveletek esetén alkalmazott eljárásokkal. Így a művelet elindításához újabb tanácsi döntés kell majd a műveleti terv (*Operational Plan – OPLAN*) jóváhagyását követően. A többi EU vezette katonai művelethez hasonlóan a PSC gyakorolja majd a művelet feletti politikai kontrollt és stratégiai irányítást. A Katonai Bizottság elnöke rendszeresen jelentést tesz majd a PSC-nek, míg a Katonai Bizottság gyakorolja a művelet megfelelő végrehajtása feletti felügyeletet. A tanácsi döntéssel egyidejűleg a tagállamok nagykövetei elfogadták az EUMS által kidolgozott Kezdő katonai utasítást (*Initial Military Directive – IMD*) is, ami a kijelölt műveleti parancsnok számára adta meg a további tervezéshez szükséges iránymutatást. A misszió központját Rómába (Cento Celle-ba, Róma külvárosába) tervezték, s a CSDP olasz nemzetköziesíthető műveleti parancsnoksága (OHQ) vállalta fel ezt a feladatot. (Miután a brüsszeli OHQ tervét elég hamar kizárták, pedig a CPCC-t – *Civil Tervező és Irányító Kapacitás (Civilian Planning and Conduct Capability)* – épp ilyen esetekre hozták létre). A Műveletirányítási Vezérkart (FHQ) egy kikötőbe vagy reptérre, Egyiptomba vagy Tunéziába tervezték. A művelet a tervek szerint 600-1500 embert érint, Airbus A330-asokat, C17-eseket, C-130-asokat és C-160-asokat, plusz a szállítóhajókat. Role 2-es típusú orvosi támogatást (*tábori kórház*) és az autonómiához szükséges kellő logisztikai támogatást is magába foglalna a misszió.

Az EUFOR Líbia keretében technikailag rövid időn belül megoldható lenne a harccsoportok (*battle group*) telepítése is, melyeket lényegében már anélkül, hogy kvázi döntés született volna CSDP műveletről, telepítettek a Pegasus I (EU állampolgárok evakuálása, Líbia) és a Pegasus II (nem EU állampolgárok evakuálása és hazaszállítása, Tunézia) műveletek során, s melyeket az EATC (European Air Transport Command) lényegében teljes sikerrel koordinált. Összesen 10-12 bevetésről volt szó. Az EATC létrehozásáról 2006-ban született döntés és 2010 nyara óta operatív.

A tervezési folyamat sajátossága volt, hogy elképzelt scenárióra, feltételezett felkérésre építve kellett kidolgozni a különböző dokumentumokat, ami a tervezést folytató szervek számára nyilvánvaló nehézséget jelentett. A helyzeten nem könnyített, sőt a bizonytalanságot növelte, hogy az OCHA részéről a felkérés nem akart megérkezni, viszont egyre nyilvánvalóbbá tették, hogy katonai segítséget csak a legvégső esetben fognak igénybe venni. Ezen megközelítés mögött az a – egyébként jogos – félelem húzódik meg mind a mai napig, hogy a harcoló felek által elfogadott, vagy legalábbis megtűrt és semleges humanitárius szervezetek a fegyveres konfliktus részeseivé válnak, mihelyt bármilyen jellegű külső katonai támoga-

ZMNE SVKI ELEMZÉSEK

tást kapnak. Mindez azt jelentette, hogy az EU egy már eleve hipotetikus, de egyre valószínűtlenebbé váló OCHA-felkéréstől tette függővé a katonai fellépését. A líbiai válság katonai kezelésében még az elmélet szintjén is egyre szűkülő mozgástere maradt csak az EU-nak.

Az április 12-i ülésükön a külügyminiszterek ennek ellenére határozottan megismételték a korábbi tanácsi döntést, és elkötelezték magukat a tervezés folytatása mellett. Hangsúlyozták, hogy amennyiben a humanitárius segítségnyújtást támogató művelet beindul, az a pártatlanság és a semlegesség elvét messzemenően tiszteletben fogja tartani. Felhívást intéztek továbbá harmadik országok felé, hogy vegyenek részt az esetleges műveletben.

A műveleti parancsnok a politikai feladatszabásnak megfelelően – az IMD-re alapozva – elkészítette a műveleti koncepciót (*Concept of Operations – CONOPS*), melyet április 14-én hagyott jóvá a Külügyminiszterek Tanácsa. A dokumentum, mint ahogy az elnevezése is mutatja, a művelet átfogó katonai koncepcióját írja le, és a tervezési folyamat utolsó lépését, a konkrét feladatokat megfelelő részletességgel leíró műveleti terv (OPLAN) kidolgozását készítette elő. Az egyre bizonytalanabbá váló művelet tervezése a hónap során már lelassult, a kezdeti sürgősség már nem volt mivel indokolható az OCHA felkérésének elmaradása miatt. Az ugyancsak a műveleti parancsnok által készített OPLAN-ok megvitatásához az EUMC mindennek következtében csak május elején látott hozzá, és a mai napig a bizottság asztalán fekszenek a tervek. A Tanács döntése a dokumentumok jóváhagyásáról és a művelet elindításáról június hónapra gyakorlatilag valószínűtlenné vált.

Az Európai Unió katonai fellépését tervezők számára azonban nem csak a fenti bizonytalansági tényező, azaz az OCHA felkérésének az elmaradása okozhatott gondot. Mint láttuk, a politikai nyilatkozatok szerint semleges és pártatlan műveletre készült az unió, ami szintén a katonai tervezés számára jelenthetett nehezen értelmezhető paramétert. Az EU ugyanis Kaddáfi azonnali távozását követelve a válságban határozott álláspontra helyezkedett. A világos politikai állásfoglalást azonban nehéz összeegyeztetni egy katonai fellépés semlegességével. Vagyis igen nehezen kivitelezhető feltételt szabtak a döntéshozók a művelet végrehajtására.

Az EUFOR Líbia esetleges beindításával kulcskérdéssé vált volna az is, hogy az ENSZ által koordinált humanitárius segítségnyújtás katonai támogatását milyen vezetés-irányítási rendben valósítsák meg. Egyrészt nyilvánvaló követelmény a nemzetközi szervezetek harmonizált fellépésének a fenntartása, ugyanakkor az EU döntéshozatali autonómiáját és katonai parancsnoklási láncát a szervezet – a többi általa vezetett művelethez hasonlóan – ebben az esetben is vélhetően meg kívánta őrizni. Mindez egy kifinomult, a hatékony koordináció és a szervezeti autonómia elveinek megfelelő vezetés-irányítási rendet tett volna szükségessé.

Hasonlóan fajsúlyos probléma, hogy az ismeretlenre való tervezés nagyon nehezé teszi az azonnali, vagy legalábbis gyors katonai reagálást. Az EU a katonai tervezés megkezdésekor alapkövetelménynek tekintette, hogy a válság eszkalálódása kis időt hagyhat a reagálásra, ezért magas készültséggel kell számolni az EUFOR Líbia esetében. A tervezési nehézségek tükrében azonban nem biztos, hogy az EU az OCHA felkérésére gyors választ tudott volna adni.

Az OPLAN még május negyedikére sem készült el teljesen, pedig az EU gyorsreagálási mechanizmusa évekkel ezelőtt még akár 2 héten belül képes volt egy ennél bonyolultabb feladat megoldására. Mindenesetre megkezdtek a műveleti erők összeállítását is (*Force Generation Process*). Az EU a művelet elakadásáért ENSZ-re, mégpedig a Humanitárius Ügyek Irodájára mutogat (OCHA), azaz innen nem érkezett meg, még hozzá politikai okok miatt a szükséges engedély. Május elején katonai szakértők azt is elképzelhetőnek tartották, hogy új BT határozatra lenne szükség a művelet elindításához.

A „hormonzavarosnak“ indult EU misszió (humanitárius misszió, mely mégsem a civil, hanem a katonai jellegű, káosz az intézményi struktúra és a tervezés terén) úgy tűnik az ENSZ-nél (pontosabban az OCHA-nál) csapta ki a biztosítékot: Lady Amos, az OCHA főtitkár-helyettesének április 11-én Lady Ashtonhoz írt levelében érdekes indoklást találunk. Amos leírja, hogy szép ugyan az EU-OCHA együttműködési terv, de az OCHA mégsem kívánja kompromittálni tevékenységének tisztán humanitárius jellegét egy kvázi katonai művelettel való

együttműködéssel. Mindez komoly – de lényegében előre látható – pofont jelentett mind Ashton, mind a CSDP számára.

Az OPLAN-t végül május 13-ra – 1,5 hónapos munka után – sikerült elfogadni. Négy foratókönyvet vázol fel :

1. Humanitárius konvolyok kíséréte
2. Humanitárius segítséget nyújtók evakuálása
3. Misztráta kikötőjének biztosítása
4. A humanitárius segítségnyújtás biztosítása hosszú távú perspektívában (30 napon túl). Ehhez Misztráta körül ki kell alakítani egy biztonsági zónát.

Május 22-én a magyar elnökség honlapja szerint még mindig ilyen lakónikusan kommunikáltak a tervezett műveletet: „Az EUFOR Líbia katonai (!) művelet előkészítése jól halad, és majd akkor indul el, ha az ENSZ ezt kéri”.⁴² Az ENSZ számára tehát még május végén is terhes volt a művelet, miközben paradox módon az 1973-as BT határozat éppen ezt szorgalmazta. Május végéig Málta, Portugália, Magyarország, Ausztria, Finnország és Lengyelország jelentette be, hogy hajlandó segítséget nyújtani a művelethez.

Az ISIS-Europe 2011. június 28-ai elemzése szerint az EU és a tagállamok magasrangú tisztségviselőinek véleménye szerint egyre kevesebb az esély arra, hogy az EUFOR Líbia művelet valamikor is realizálódni fog.⁴³

Végezetül azt is megállapíthatjuk, hogy az EU a művelet jellegéről való döntésekor, a válság igen korai szakaszában elkötelezte magát egy bizonyos típusú fellépés – a humanitárius segítségnyújtás katonai támogatása – mellett, ami viszont kizárta azt, hogy a későbbi fejleményekhez a szervezet rugalmasan alkalmazkodhasson, és esetleg a CSDP eszközeivel mégis valamilyen módon hozzájáruljon a válság rendezéséhez.

Mindeközben patthelyzet alakult ki Líbiában, a harcok következtében közel 900 ezer menekült hagyta el az országot. Az a kezdeti elképzelés, hogy a NATO légcsapásai elegendő támogatást nyújtanak a felkelők szárazföldi katonai győzelméhez, idáig kudarcot vallott, Kaddáfi alakulatai a városokat és a civil lakosságot élő pajzsként használva egyelőre képesek a rezsim túlélését biztosítani. A patthelyzet feloldásához elsősorban politikai megoldást kellene találni, mert a katonai győzelemhez – ebben a szakértők egyetértenek – szárazföldi beavatkozásra lenne szükség, ezt viszont az 1973-as számú BT-határozat nem teszi lehetővé, és nem is lenne vállalkozó egy ilyen akció végrehajtására. A szövetség június 1-jén három hónappal meghosszabbította a művelet tartamát, és a kritikák hatására is növelte a légcsapások intenzitását. Az Egyesült Államok időközben a légi utántöltés támogatására és a felderítésre korlátozta saját szerepvállalását. Hogy Washingtonban komoly vita övezi a líbiai részvételt, az mutatja, hogy június 3-án a Képviselőház egy olyan javaslatot vetett el, amely a műveletekből való azonnali kivonulást indítványozta volna. A katonai akciók mellett a nemzetközi közösség diplomáciai és gazdasági erőfeszítése is folytatódott, a koordinált fellépés érdekében a Kontaktcsoport három találkozót tartott április óta (április 13-án Dohában, május 5-én Rómában és június 9-én Abu Dhabiban). Az egyeztetések fókuszja egyre inkább a Kaddáfi utáni időszakra való felkészülés lett. Az Európai Unió jöhet mindezen folyamatoknak részese, a határozott, vezető szerepvállalás azonban elmaradt.

Intézményi-műveleti tanulságok

Az líbiai válság kapcsán a művelet tervezése, a mandátuma és intézményi hátterére vonatkozóan az alábbi következtetéseket lehet levonni a CSDP-re:

1.) Ilyen nagyságrendű kihívásokkal, mint amire az EUFOR Líbiát tervezik, utoljára talán a WEU nézett szembe az 1990-es évek derekán (ld. az ALBA missziót 1997-ben, amely végül egyes tagállamok ellenkezése miatt mégsem lett WEU-misszió).

⁴² „Événements en Libye: un aperçu de la réaction de l'UE”, *Eu2011.hu*, 22/05/2011, <http://www.eu2011.hu/fr/evenements-en-libye-un-aperçu-de-la-reaction-de-lue>

⁴³ Sebastian Bloching: „CSDP and EU Mission Update – June/July 2011”, ESR Briefing 6 - 28 June 2011, ISIS Europe

2.) Az, hogy ma már csupán humanitárius és nem „biztonságpolitikai“ műveletekről beszélünk, lényegében nem meglepetés. Benne rejlett az abban az irányvonalban, amire – a CSDP-t kialakítva – az ESDP terelték 2-3 éve. Először: a 2007-2008-ban kialakított CPCC-vel (Civilian Planning and Conduct Capability) a civil missziók vezetését és tervezését „leválasztották“ a civil-katonai missziók párhuzamos struktúrájáról és CPCC-ben képzelték el az első, immár valóban közös, integrált EU-irányítású, de csupán humanitárius missziók vezetését. Másodsor: az új főképviseleti intézmény (Ashton) az EU diplomáciai (és nem műveleti) válságkezelési ágában képzeli el a CSDP új helyét. (Lásd az Európai Külügyi Szolgálat struktúráján belül 2009-ben létrehozott CMPD-t⁴⁴ – Crisis Management and Planification Directorate). Így lényegében kimondva-kimondatlanul egy olyan CSDP-t képzelnek el, mely a jövőben – ha továbbra is ebben az irányban haladnak a dolgok – aligha terjedhet túl a humanitárius válságkezelés területén. Itt azonban fogalmi zavarokkal küzd az EU: nem tisztázott például, hogy egy ilyen humanitárius misszió milyen mértékben számít „katonainak“, márpedig ez, mint láthatjuk, komoly problémákat jelent az ENSZ-el (OCHA) való kapcsolatban.

3.) A fenti séma azonban mégsem működik egészen, hiszen e logika szerint egy ilyen közös európai humanitárius művelet központjának Brüsszelben kéne lennie (a CPCC, esetleg CMPD, bár e sejtek – különösen az utóbbi – aligha képesek tagállami segítség nélkül cselekedni). Ehhez képest mit láttunk? Ezt az opciót elég hamar elvetették és a műveleti tervezésben – a RELEX-től a PSC-ig – részben civil, részben katonai intézmények is részt vesznek, a művelet irányítása pedig – a korábbi ESDP katonai, vagy civil-katonai műveleteire jellemző módon – egy tagállami OHQ (Cento Celle, Róma) fennhatósága alá kerül.

4.) Mint láthatjuk az Európai Unió határainál immár egy olyan embargó-ellenőrzési missziót sem vállal fel az EU, mint azt 1992-95 között részben a NATO mellett, részben a NATO-val megtette az Adriai tengeren – vagy legalábbis vétőig fajult a tervről való vita a tagállamok között. Igaz, az ATALANTA esetén sem igen akart a NATO szabad kezet hagyni az EU-nak. Most tehát az EU közvetlen partjainál török-amerikai segítséggel tudják majd megoldani ezt a feladatot is, mely komoly visszalépés az ESDP/CSDP eddigi történetében.

Politikai-stratégiai tanulságok

Az első és legfontosabb levonható következtetés a líbiai eseményekre adott európai uniós válaszból az, hogy nem elsősorban az európai katonai képességek hiányoznak egy, az unió határain kitörő válság kezeléséhez, hanem a politikai egyetértés. Az természetesen igaz, hogy például csak az Egyesült Államok és Nagy-Britannia haderejében vannak olyan Tomahawk rakéták, amelyek nagy pontosságú csapásokat tettek lehetővé, de a katonai fellépés nem ezekre az eszközökre épült. Az Európai Unió tagállamai – igaz, nem korlátlan, és nem az Egyesült Államokkal összevethető mértékben, de – rendelkeznek azokkal a katonai képességekkel, amelyek akár a repüléstilalmi zóna betartásához, akár a civilek védelméhez szükségesek.

Így a fő kérdés a politikai akarat megléte, vagy hiánya volt a líbiai beavatkozás esetében is. Ezért félrevezetőnek tartjuk azokat az érveket, amelyek Európa gyengeségét kizárólag a katonai képességek és az erőforrások hiányában látják. Ez igaz, de nem elégséges állítás a visszafogott európai reagálás igazolására. Míg az 1990-es évek végén a balkáni válság idején hiteles volt az a magyarázat, hogy Európa nincs felkészve a határain keletkező krízisek kezelésére, addig a CSDP több mint tíz éves története és a lisszaboni szerződés tükrében az EU-nak már – elvben – képesnek kellene lennie arra, hogy alapvető érdekeit a régió határain akár önállóan is megvédje. Természetesen lesznek, akik felhózzák majd, hogy a líbiai eset is azt igazolja, hogy szükség van például önálló európai műveleti parancsnokságra. Ennek szükségességével magunk is egyetértünk, de sokkal inkább azért, mert egy valódi védelmi együttműködéshez és kiterjedt válságkezelési tevékenységhez nélkülözhetetlenek azok az intézmények – így például az állandó műveleti parancsnokság is –, amelyek garantálják a feladatok hatékony végrehajtását. Líbia nem bír közvetlen relevanciával e tekintet-

ZMNE SVKI ELEMZÉSEK

ben, a fent említett intézményi fejlemény az EU mint szervezet biztonságpolitikai súlyát és hatékonyságát növelné általában.

A második tanulság az, hogy a lisszaboni szerződés által is tovább erősített biztonság- és védelempolitikai együttműködés nem hozott rövid távon érzékelhető változást a CSDP terén. Az EU egy olyan műveletre kezdett el tervezni, amelyre a felkérés vélhetően soha nem érkezik meg, és a tagállamok is – kezdetben Franciaországot leszámítva – azt támogatták, hogy a NATO vegye át a koalíciótól az akció irányítását. Ez felveti annak kérdését, vajon az EU elérkezett-e a CSDP-ben rejlő lehetőségek határához, és a tagállamok jelenlegi együttműködési szintje és hajlandósága hosszú távon konzerválódni fog-e. Természetesen erre a kérdésre nem lehet jelenleg adekvát választ adni, de a líbiai válság is megmutatta, hogy közel sem elméleti, hanem nagyon is gyakorlati problémáról van szó.

Harmadik következtetésünk – ami a fentiekből logikusan következik –, hogy az EU a CSDP terén továbbra is erősen megosztott. A legszembetűnőbb választóvonal, a *hard security* és a *soft security* megközelítések közötti ellentét egyáltalán nem új keletű, viszont jelenléte és tartóssága egyértelmű. Továbbra is vita tárgya, hogy az EU elsősorban a civil képességeivel, vagy katonai potenciáljával járuljon hozzá a nemzetközi közösség erőfeszítéseéhez. Az intézményi változások sem fedhetik el azt, hogy nincs közös vízió az EU biztonság- és védelempolitikai szerepéről, az egyes eseményekre adott válaszok továbbra is *ad hoc* jellegűek, és többnyire csak az elért legkisebb közös többszörösként értelmezhetők. Az európai együttműködésben meghatározó francia–brit–német trió belső dinamikájának aktuális állása tükröződik a döntésekben, és nem egy következetes, akár az Európai Biztonsági Stratégiában tetten érhető logika érvényesítése. Ez egy olyan stratégiai deficit, ami hosszú távon kiszámíthatatlanná teszi az EU CSDP terén való cselekvését, ezzel gyengítve az EU külkapcsolati mozgásterét és érdekérvényesítési képességét.

Az Európai Unió nagy lépést tett előre 2003, az első katonai művelet megindítása óta. Több mint húsz civil és katonai missziót, illetve műveletet indított, ezzel kétségkívül a válságkezelés egyik fontos szereplőjévé vált elsősorban Európában és Afrikában. Vagyis van alap, amire építkezni lehet. Ugyanakkor az unió közvetlen határain végbemenő eseményekre való reagálás az a fokmérő, ami hosszú távon meghatározza politikájának hitelességét és hatékonyságát. E tekintetben még bizonyítani kell azt, hogy Európa a nyugati világ stabil pillére, amely kész felelősséget vállalni – nevezzük nevén – érdekszféráján belül, és annak határán. Az Egyesült Államok vonakodó részvétele és vitái jelzik: nem várható el, hogy az Atlanti-óceán túloldaláról mindig kisegítik Európát. Ha Európa nem képes, vagy nem hajlandó komolyan venni saját biztonság- és védelempolitikai szerepét, akkor előbb-utóbb az európai partnereket külön-külön és együtt sem fogják komolyan venni. Az észak-atlanti szövetség is addig marad az európai biztonság fő garántálója, amíg Washingtonban él az a hit, hogy Európa nemcsak az előnyök élvezéséből kész kivenni a maga részét, hanem a közös erőfeszítésekhez való hozzájárulásból is.

Budapest, 2011. június 4.